

Cz. XV Izomeria alkanów, cykloalkanów, alkenów i alkinów

Izomeria i izomery

1. Pojęcia i definicje

Izomeria – zjawisko występowania związków chemicznych o tym samym wzorze sumarycznym, ale różniącym się połączeniem lub konfiguracją przestrzenną atomów w cząsteczce, takie związki nazywamy **izomerami**.

Izomeria konstytucyjna (strukturalna) – rodzaj izomerii polegający na różnej kolejności lub sposobie powiązania atomów w cząsteczkach izomerów, wyróżnia się w szczególności izomerię: **szkieletową, pozycyjną**:

Izomeria szkieletowa – typ izomerii polegający na różnej budowie szkieletu węglowego (łańcucha, pierścienia) cząsteczek izomerów. Izomeria szkieletowa obejmuje: i. łańcuchową, i. pierścieniową, i. położenia wiązania wielokrotnego:

- **Izomeria łańcuchowa** – typ izomerii szkieletowej, związany z różną budową łańcucha węglowego w cząsteczkach izomerów.

- przykład dla cząsteczki C_5H_{12} – pentan

$CH_3 - CH_2 - CH_2 - CH_2 - CH_3$: n – pentan (normalny pentan)

1   2   3   4
$CH_3 - CH - CH_2 - CH_3$; 2-metylobutan
|

CH₃

4   3   2   1
$CH_3 - CH_2 - CH - CH_3$; 2-metylobutan
|

CH₃

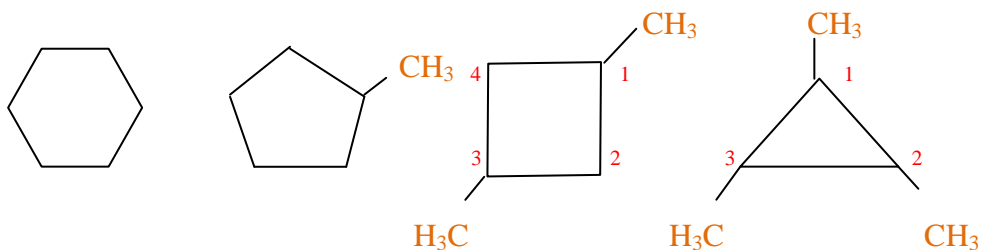
CH₃

1   2 | 3
$CH_3 - C - CH_3$; 2,2-dimetylopropan
|

CH₃

- **Izomeria pierścieniowa** – typ izomerii szkieletowej związany z różną budową pierścienia węglowego w cząsteczkach izomerów.

- przykład dla cząsteczki cykloheksanu – C_6H_{12}

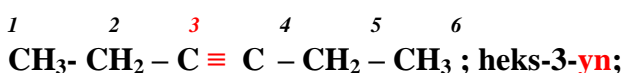
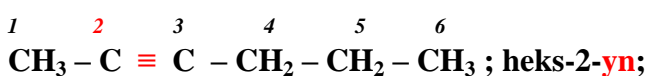
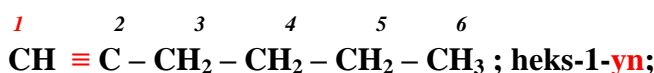
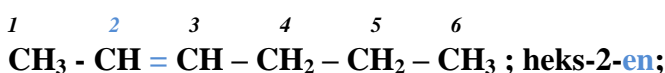
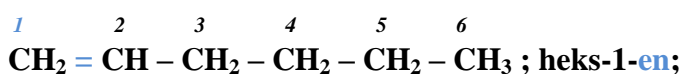

Cykloheksan; metylocyklopentan; 1,3-dimetylocyklobutan; 1,2,3-trimetylocyklopropan

Zadanie do samodzielnego wykonania : dla cykloheksanu można utworzyć jeszcze izomery o poniższych nazwach systematycznych, narysuj ich wzory grupowe;

- etylocyklobutan,
  - 1,1-dimetylocyklobutan,
  - 1,2-dimetylocyklobutan,
  - propylocyklopropan,
  - 1- etylo-2-metylocyklopropan,
  - 1-etylo-1-metylocyklopropan,
  - 1,1,2 – trimetylocyklopropan.
- **Izomeria położenia wiązania wielokrotnego** – typ izomerii szkieletowej związany z różnym położeniem wiązań wielokrotnych (dot. alkenów i alkinów).

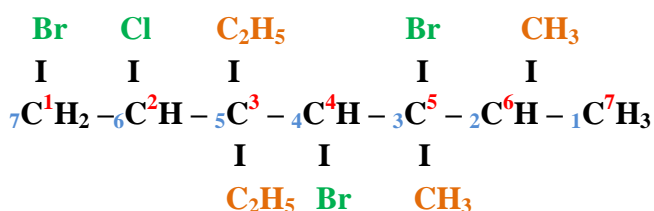
Przykład dla cząsteczek heksenu C_6H_{12} i heksynu C_6H_{10} ;

Zasady ustalania lokantów (numerów kolejnych at. C w szkieletach węglowych) i ustalania nazw systematycznych:

- dla alkanów, cykloalkanów i ich izomerów łańcuchowych i pierścieniowych suma lokantów na których znajdują się podstawniki alkilowe (- C_nH_{2n+1}) lub alkilowe i halogenowe (-F, - Cl, - Br, - I) musi być jak najmniejsza,
- w pierwszej kolejności wymienia się alfabetycznie podstawniki halogenowe z podaniem ich lokantów, a w drugiej kolejności alfabetycznie podstawniki alkilowe z podaniem ich lokantów.

Przykład:

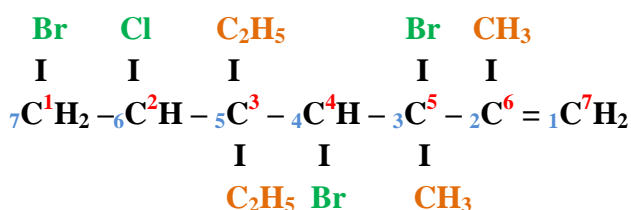
- nazwa wg lokantów górnych : 1,4,5-tribromo-2-chloro-3,3-dimetylo-5,6-dimetyloheptan (suma lokautów = 29),

- nazwa wg lokantów dolnych: 3,4,7-tribromo-6-chloro-5,5-dietylo-2,3-dimetyloheptan (suma lokautów = 35). *Pierwsza nazwa jest prawidłowa.*

- dla alkenów i alkinów lokant z wiązaniem wielokrotnym musi mieć jak najmniejszą wartość i jest on nadrzędny w stosunku do innych lokautów na których znajdują się podstawniki alkilowe lub halogenowe,

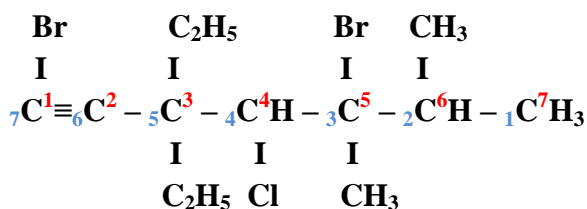
- pozostałe reguły są identyczne jak w przypadku alkanów i ich izomerów,

Przykład:

- w nazwie należy zastosować lokanty dolne:

3,4,7-tribromo-6-chloro-5,5-dietylo-2,3-dimetylohept-1-en.

- w nazwie należy zastosować lokanty górne:

1,5-dibromo-4-chloro-3,3-dietylo-5,6-dimetylohept-1-yn.

- **Izomeria pozycyjna (podstawienia)** – typ izomerii konstytucyjnej związanej z różnym położeniem (pozycją) podstawników w takich samych szkieletach węglowych cząsteczek izomerów;

Przykład dla cząsteczek: C₃H₇OH i C₃H₇Br

CH₃ – CH₂ – CH₂ – OH ; propan-1-ol,

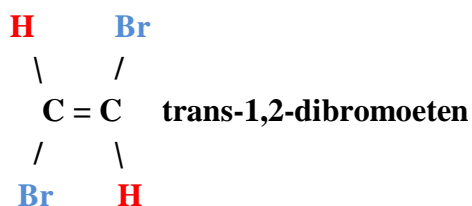
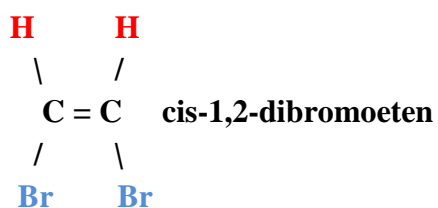
CH₃ – CH (OH) – CH₃ ; propan-2-ol

CH₂Br – CH₂–CH₃ ; 1-bromopropan,

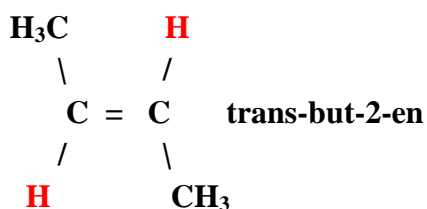
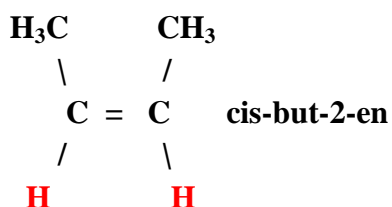
CH₃ –CHBr – CH₃ ; 2-bromopropan.

- **Izomeria geometryczna (cis-trans)** – typ stereoizomerii związany różnym położeniem podstawników tego samego rodzaju (np. alkilowe, halogenowe, wodór) po tej samej stronie lub po przeciwnych stronach płaszczyzny w której leży wiązanie sztywne (nierotujące) między atomami węgla w cząsteczkach izomeru. Jeżeli podstawniki tego samego rodzaju znajdują się po tej samej stronie płaszczyzny – forma **cis**, jeżeli po przeciwnej – forma **trans**.

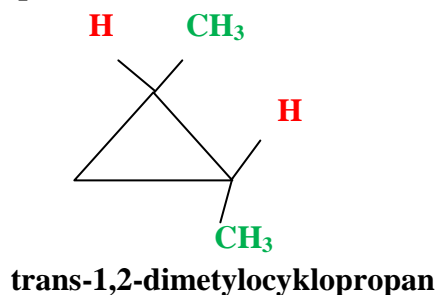
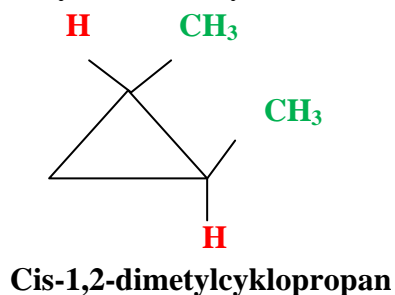
Przykład dla cząsteczki 1,2-dibromoeten.

Przykład dla cząsteczki but-2-enu

Przykład dla cząsteczki : 1,2-dimetlocyklopropanu:

Izomery – różnią się między sobą właściwościami fizykochemicznymi; Tw, Tt, aktywnością chemiczną, skręcalnością płaszczyzny światła spolaryzowanego (ostatnia właściwość dotyczy związków o asymetrycznych atomach węgla – posiadających 4-różne podstawniki, izomeria optyczna – enancjomeria).